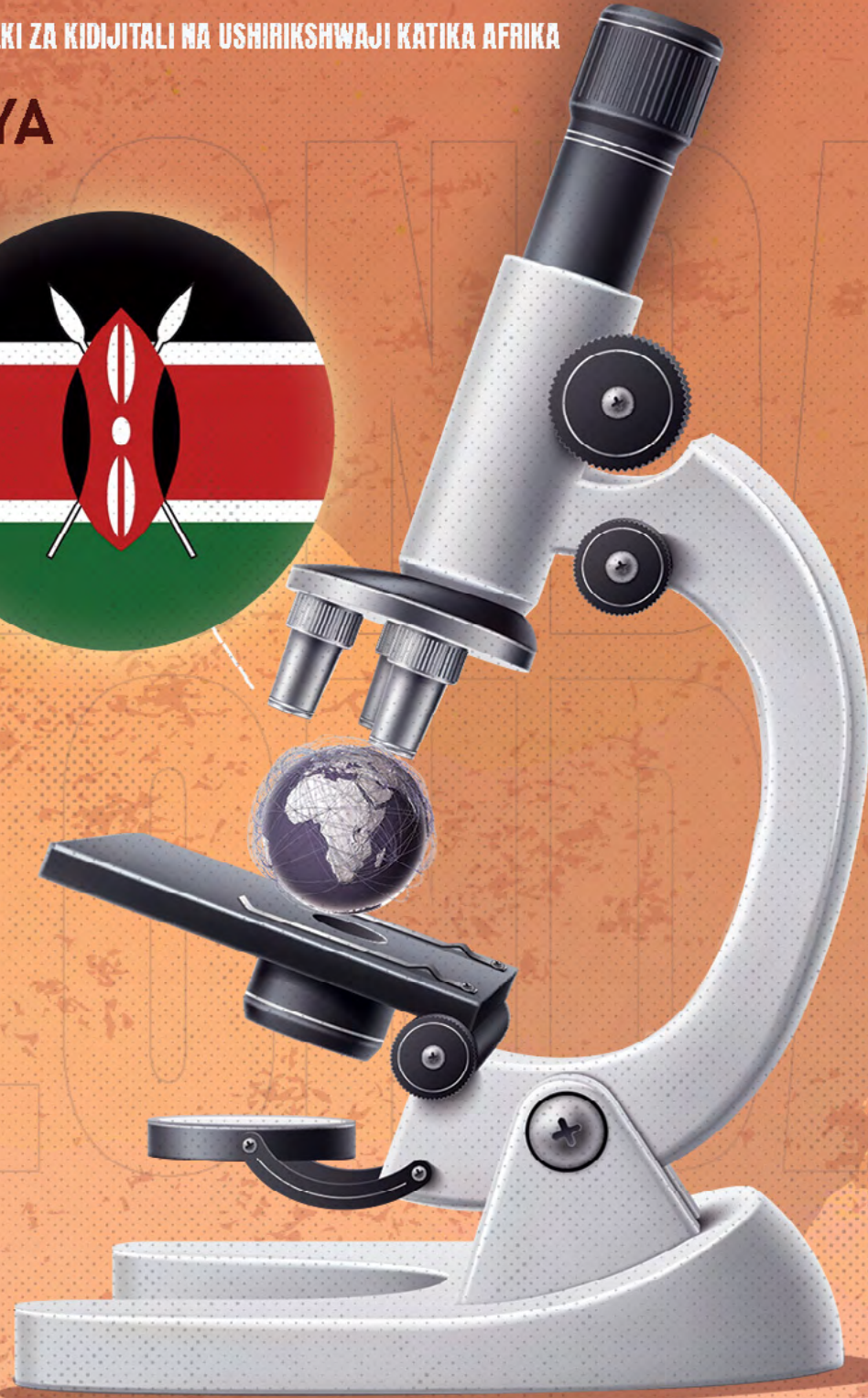
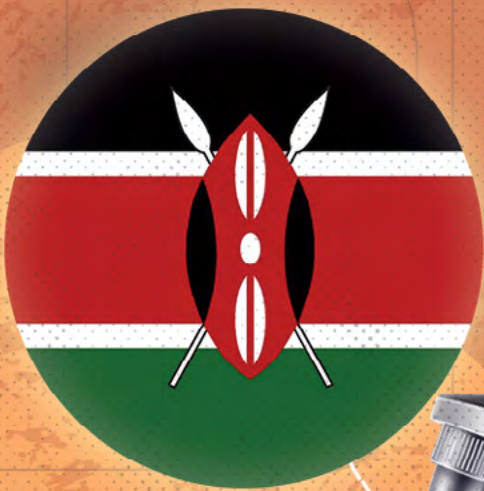

LONDA

RIPOTI YA HAKI ZA KIDIJITALI NA USHIRIKSHWAJI KATIKA AFRIKA

KENYA

LONDA

Ripoti ya Haki za Kidijitali na Ushirikishwaji Barani Afrika 2022

Imechapishwa na Paradigm Initiative
374 Borno Way, Yaba, Lagos, Nigeria
Email: media@paradigmhq.org
www.paradigmhq.org

Iliyochapishwa Aprili 2023

Ripoti iliyotolewa na Paradigm Initiative
Ubunifu na Muundo na Kenneth Oyeniya

Chapisho hili linaweza kunaswa tena kwa matumizi yasiyo ya kibiashara kwa namna yoyote ile mradi sifa inayostahili imetolewa kwa wachapishaji, na kazi itawasilishwa bila upotoshaji wowote.

Hakimiliki © 2023 Paradigm Initiative

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

ISBN: 978-978-797-8980-8

Kenya

► Ufupisho

Ripoti hii inaangazia hali ya muunganiko na haki za kidijitali nchini Kenya mwaka wa 2022. Inagawanya masuala haya katika sehemu kadhaa na kuanza kutathmini uhuru wa intaneti nchini. Chini ya uhuru wa mtandao, ripoti inatoa hesabu ya ufikiaji wa mtandao na usumbufu; uhuru wa kujieleza na uhuru wa vyombo vya habari; faragha na ufuatiliaji; Usajili wa SIM kadi; na taarifa potofu na matamshi ya chuki nchini Kenya mnamo 2022. Ripoti hiyo inakwenda mbali zaidi kuangalia utawala wa kidijitali ambapo mfumo wa vitambulisho vya kidijitali nchini Kenya, Huduma Namba, unajadiliwa pakubwa. Kwa upande wa muunganisho, ripoti hiyo inachanganua Hazinaya Huduma kwa Wote na kutoa ukweli kuhusu jinsi Mamlaka ya Mawasiliano ya Kenya (CAK) inavyotumia fedha hizo ili kupunguza mgawanyiko wa kidijitali nchini. Ripoti hiyo hatimaye inaangazia maendeleo ya ICT nchini na kuhitimisha kwa kutoa mapendekezo ya jinsi ya kuepusha madhara kwenye haki za kidijitali na kukuza ushirikishwaji wa kidijitali nchini.

Uchambuzi wa Nchi

UHURU WA MTANDAO

UFIKIAJI WA MTANDAO NA UKATIZI

Kiwango cha kupenya kwa mtandao nchini Kenya kimeongezeka kwa kiasi kikubwa. Kulingana na ripoti ya DataReportal Digital 2022, kupenya kwa mtandao nchini kulifikia 42% kufikia Februari 2022.¹ Ripoti ya robo mwaka kutoka kwa Mamlaka ya Mawasiliano ya Kenya (CAK), ambayo ni Mdhibiti wa TEHAMA nchini humo, inaonyesha kuwa usajili wa simu (SIM kadi), usajili wa data/intaneti, na utumiaji wa broadband uliongezeka kwa kiasi kikubwa katika kipindi cha chanjo ambapo usajili wa simu (SIM kadi) ilipanda hadi milioni 65.5 kutoka milioni 64.7 kutoka robo ya awali.² Usajili wa data/Mtandao ulipanda hadi milioni 48.3 kutoka milioni 47.6 kutoka robo ya awali ya kifedha (Q4 Aprili-Juni 2022).³ Usajili wa Broadband za rununu za mitandao ya 3G na 4G pia ulishuhudia ongezeko kubwa katika kipindi cha chanjo ambapo ulifikia milioni 30.9. Usajili wa simu za rununu za mitandao ya 3G na 4G pia ulishuhudia ongezeko kubwa katika kipindi cha chanjo ambapo ulifikia milioni 30.9.⁴ Ripoti ya kila mwaka kutoka kwa CAK pia inaonyesha kuwa usajili wa intaneti kwa mwaka wa fedha wa 2020-2021 uliongezeka hadi milioni 46.7.⁵

Takwimu hizi zinaonyesha kuwa nchi inapiga hatua kuelekea kupenya kwa mtandao. Hata hivyo, idadi kamili ya watumiaji wa mtandao

nchini haijulikani.⁶ Kuna ukosefu wa takwimu za idadi ya watu wanaotumia mtandao kwa sasa. Ripoti kutoka kwa CAK kuhusu watumiaji wa mtandao huwa na takwimu ambazo hazionyeshi nafasi sahihi nchini. Takwimu katika ripoti hizo zinaelekea kuwa na dosari/sio sahihi na mbinu iliyopitishwa katika kufikia takwimu imetiliwa shaka mara kadhaa.⁷

Mnamo 2019, Mamlaka iliripoti kuwa kulikuwa na watumiaji wa mtandao wa 97% nchini

1 DATAREPORTAL 'Digital 2022: Kenya' (2022)

<https://datareportal.com/reports/digital-2022-kenya#:~:text=Data%20show%20that%20Kenya's%20population,percent%20lived%20in%20rural%20areas> (accessed on 15/12/2022)

2 Communications Authority of Kenya "Sector Statistics Report Q1 2022-2023" (Q1 July-Sept 2022) <https://www.ca.go.ke/wp-content/uploads/2022/11/Sector-Statistics-Report-Q1-2022-2023.pdf> (accessed on 16/12/2022).

3 Communications Authority of Kenya "Sector Statistics Report Q1 2022-2023" (Q1 July-Sept 2022) ix <https://www.ca.go.ke/wp-content/uploads/2022/11/Sector-Statistics-Report-Q1-2022-2023.pdf> (accessed on 16/12/2022).

4 Communications Authority of Kenya, Sector Statistics Report Q1 2022-2023 (Q1 July-Sept 2022) ix <https://www.ca.go.ke/wp-content/uploads/2022/11/Sector-Statistics-Report-Q1-2022-2023.pdf> (accessed on 16/12/2022).

5 Communications Authority of Kenya "Annual Report 2021" (2021) 26 <https://www.ca.go.ke/wp-content/uploads/2023/01/Annual-Report-for-Financial-Year-2020-2021.pdf> (accessed on 18/1/2023).

6 How Many Internet Users Are In Kenya? <https://www.businessdailyafrica.com/bd/corporate/technology/how-many-internet-users-are-in-kenya--2184930>

7 Business Daily 'How Many Internet Users Are In Kenya?' (2018) <https://www.businessdailyafrica.com/bd/corporate/technology/how-many-internet-users-are-in-kenya--2184930> (accessed on 17/12/2022).

UNESCO "Assessing Internet Development in Kenya: Using UNESCO's Internet Universality ROAM-X Indicators" (2020) 86 <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374684> (accessed on 17/12/2022).

Kenya.⁸ Mnamo 2017 pia iliripoti kuwa kupenya kwa mtandao nchini kumefikia 112%.⁹ Hii inapochambuliwa ina maana kuwa nchi hiyo ilikuwa na watumiaji wa intaneti milioni 51.1¹⁰ jambo ambalo haliwezekani kwa kuzingatia kwamba idadi ya watu nchini wakati huo ilikuwa milioni 45.¹¹ Mamlaka inasemekana kufikia takwimu hizi kwa *"kuhesabu mtumiaji mmoja wa mtandao kwa kila usajili wa data ya simu"*¹² badala ya kuhesabu watumiaji binafsi wa mtandao. Njia hii inalazimika kutoa takwimu zisizo sahihi na potofu kwa sababu watu binafsi wanaweza kuwa nazo *"vifaa vingi na SIM kadi nyingi"*.¹³

Ripoti pekee ya serikali ambayo ina takwimu sahihi kuhusu hili ni ripoti ya sensa ya Ofisi ya Kitaifa ya Takwimu ya Kenya (KNBS) ya 2019.¹⁴ Ripoti hii inaonyesha kuwa kati ya watu 43,739,906 (wenye umri wa miaka 3 na zaidi), ni 9,869,962 tu ndio walikuwa wakitumia mtandao. Ikimaanisha kuwa ni asilimia 22.6 pekee ya Wakenya waliokuwa wakitumia mtandao mwaka wa 2019.¹⁵ Zaidi ya ripoti ya sensa ya kitaifa ya 2019 hakuna

ripoti ya serikali inayotoa taarifa za kuaminika kuhusu matumizi ya mtandao nchini. Ripoti pekee zinazotoa maelezo haya ni kutoka kwa mashirika kama vile ITU na GSMA. Ripoti ya ITU Global Connectivity ya 2022 inaonyesha kuwa asilimia ya matumizi ya intaneti nchini Kenya mwaka wa 2020 ilikuwa kati ya 20% na 40%.¹⁶ Mfumo wa ITU wa DataHub kwa upande mwingine linaonyesha kuwa ni 30% tu ya watu walikuwa wakitumia mtandao mnamo 2020.¹⁷ *Utafiti wa Baada ya Upatikanaji 2018* na Utafiti wa ICT Africa unaonyesha kuwa asilimia ya matumizi ya mtandao mwaka 2018 ilikuwa 27%.¹⁸ Takwimu hizi zinahusiana na takwimu za ripoti ya sensa ya Kenya ya 2019.

Kukosekana kwa taarifa kuhusu hali ya muunganisho wa intaneti nchini kunaacha pengo katika suala la ukweli unaotokana na ushahidi ambao serikali inaweza kuutegemea katika kutunga sera na mikakati ya kuunganisha intaneti. Inaiacha serikali bila taarifa zinazoweza kutumika katika kuandaa mikakati ya kiutendaji kuhusu kuunganishwa.¹⁹ Serikali inahitaji kuwa na takwimu halisi na za

8 UNESCO "Assessing Internet Development in Kenya: Using UNESCO's Internet Universality ROAM-X Indicators" (2020) 86

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374684> (accessed on 17/12/2022).

9 Business Daily 'How Many Internet Users Are In Kenya?' (2018)

<https://www.businessdailyafrica.com/bd/corporate/technology/how-many-internet-users-are-in-kenya--2184930> (accessed on 17/12/2022).

10 Business Daily 'How Many Internet Users Are In Kenya?' (2018)

<https://www.businessdailyafrica.com/bd/corporate/technology/how-many-internet-users-are-in-kenya--2184930> (accessed on 17/12/2022).

11 Business Daily 'How Many Internet Users Are In Kenya?' (2018)

<https://www.businessdailyafrica.com/bd/corporate/technology/how-many-internet-users-are-in-kenya--2184930> (accessed on 17/12/2022).

12 Business Daily 'How Many Internet Users Are In Kenya?' (2018)

<https://www.businessdailyafrica.com/bd/corporate/technology/how-many-internet-users-are-in-kenya--2184930> (accessed on 17/12/2022).

13 UNESCO "Assessing Internet Development in Kenya: Using UNESCO's Internet Universality ROAM-X Indicators" (2020) 86

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374684> (accessed on 17/12/2022).

14 KNBS "2019 Kenya Population and Housing Census Volume IV: Distribution of Population by Socio-Economic Characteristics" (2020) 432

<https://www.knbs.or.ke/download/2019-kenya-population-and-housing-census-volume-iv-distribution-of-population-by-socio-economic-characteristics/> (accessed on 16/12/2022).

15 KNBS "2019 Kenya Population and Housing Census Volume IV: Distribution of Population by Socio-Economic Characteristics" (2020) 432

<https://www.knbs.or.ke/download/2019-kenya-population-and-housing-census-volume-iv-distribution-of-population-by-socio-economic-characteristics/> (accessed on 16/12/2022).

16 ITU "Global Connectivity Report 2022" (2022) 24

<https://www.itu.int/hub/publication/d-ind-global-01-2022/> (accessed on 17/12/2022).

17 ITU 'DataHub'

<https://datahub.itu.int/> (accessed on 17/12/2022).

18 After Access Survey 'The Inside Internet Story of Africa, Asia, and Latin America' (2018)

<https://afteraccess.net/wp-content/uploads/After-Access-Website-layout-r1.pdf> (accessed on 18/12/2022).

19 After Access Survey 'The Inside Internet Story of Africa, Asia, and Latin America' (2018)

<https://afteraccess.net/wp-content/uploads/After-Access-Website-layout-r1.pdf> (accessed on 18/12/2022).

kuaminika.

UKATISHAJI WA MTANDAO

Nchi haikuwahi kuzima mtandao wakati wa kipindi cha utangazaji na wakati wa uchaguzi mkuu. Nchi barani Afrika zinajulikana kuwa na mazoea ya kuzima mtandao wakati wa nyakati ngumu kama hizo. Waziri wa TEHAMA wa Kenya aliwahakikishia Wakenya kwamba mitandao ya kijamii haitafungwa kabla ya uchaguzi mkuu. Haya yalijiri baada ya Tume ya Kitaifa ya Uwiano na Utangamano (NCIC), ambayo ni shirika la maadili nchini kutishia kusimamisha Facebook kwa kukosa kukabiliana na matamshi ya chuki kwenye jukwaa lake. Tishio hilo liliripotiwa na

ripoti ya Global Witness ambayo ilionyesha kuwa Facebook imeshindwa kuondoa maudhui ambayo yalikuwa na matamshi ya chuki kwenye jukwaa lake.²⁰

1.2. UHURU WA KUZUNGUMZA NA VYOMBO VYA HABARI

Mfumo wa kisheria wa matamshi ya chuki na habari potofu nchini unaleta tishio kwa uhuru wa kujieleza na uhuru wa vyombo vya habari. Utumiaji wa sheria hizo umegundulika kuwa unapunguza uhuru wa kujieleza mara nyingi. Sheria inayoanzisha kosa la matamshi ya chuki - Sheria ya Uwiano na Utangamano wa Kitaifa ya 2008 (NCIC Act)²¹, inatoa ufafanuzi mpana unaoacha mwanja wa kutumiwa vibaya na kufasiriwa vibaya na serikali. Sheria inaonyesha kwamba usemi wa chuki unatia ndani kutumia vitisho, matusi, au matusi maneno au tabia.²²

Ufafanuzi huu wenyewe haeleweki na umeipa serikali nafasi ya kukandamiza uhuru wa kujieleza. Kwa kuzingatia sheria hii, Tume iliyoundwa chini yake, Tume ya Uwiano na Utangamano wa Kitaifa (NCIC), iliharamisha maneno kadhaa ambayo yalikuwa yakitumiwa kikamilifu na wanasiasa wakati wa kampeni kwa madai kuwa yalikuwa matamshi ya chuki na yana uwezo wa kusababisha vurugu za kikabila.²³ Maneno katika swali ni pamoja na *"kihii (uncircumcised), madoa doa (spots), kama noma noma (no matter what), hatupangwingwi (can't tell me nothing), chungu kura (guard the vote)"* na mengineyo.²⁴ *Hatupangwingwi* kwa mfano ilikuwa kauli mbiu iliyotumiwa na Mgombea Urais wa wakati huo William Samoei Ruto na chama chake cha kisiasa *Muungano wa Kenya Kwanza* *"kama ishara ya kukaidi na kuwataka wafuasi wao kukataa njama zinazodaiwa na watu wenye nguvu za kuwalazimisha viongozi."*²⁵

NCIC ilionyesha kuwa maneno hayo yana uwezo wa kuchochea ghasia za kikabila na

20 Global Witness 'Facebook Unable to Detect Hate Speech Weeks Away from the Tight Kenyan Election' (2022) <https://www.globalwitness.org/en/campaigns/digital-threats/hate-speech-kenyan-election/> (accessed on 20/12/2022).

21 National Cohesion and Integration Act, 2008 (No.12 of 2008).

22 Section 13, National Cohesion and Integration Act 2008.

23 Nation 'NCIC Outlaws 'Outlaws Sipangwingwi' In War on Hate Speech' (2022)

<https://nation.africa/kenya/news/ncic-blacklists-sipangwingwi-in-war-on-hate-speech-3775900> (accessed on 22/12/2022).

24 Citizen Digital 'Hatupangwingwi, Mende, Chungu Kura Among Words Declared As Hate Speech By NCIC' (2022)

<https://www.citizen.digital/news/ncic-launches-lexicon-of-terms-considered-hate-speech-n296054> (accessed on 18/1/2023).

Pulse Live 'NCIC Outlaws 21 Words Ahead of 2022 General Election' (2022)

<https://www.pulselive.co.ke/news/ncic-releases-list-of-words-it-has-banned-ahead-of-the-elections/x0z2f53> (accessed on 22/12/2022).

25 Nation 'NCIC Outlaws 'Outlaws Sipangwingwi' In War on Hate Speech' (2022)

<https://nation.africa/kenya/news/ncic-blacklists-sipangwingwi-in-war-on-hate-speech-3775900> (accessed on 22/12/2022).

kusababisha mvutano wa kisiasa wakati wa uchaguzi.²⁶ Maneno yalipotathminiwa hayakuwa na athari kama hiyo na marufuku yao amilifu yalikuwa na uwezo wa kuzuia uhuru wa kujieleza.

Katika mwaka huo huo (Julai 2022), NCIC kulingana na uchunguzi uliofanywa na Global Witness ikifichua kushindwa kwa Facebook kuondoa matangazo ya kisiasa ambayo yalijumuisha matamshi ya chuki kabla ya uchaguzi, ilitishia kusimamisha Facebook katika juhudi za kukabiliana na matamshi ya chuki kwenye jukwaa.²⁷

Katika mwaka huo huo (Julai 2022), NCIC ilitishia kusimamisha Facebook kufuatia ripoti ya Global Witness iliyoonyesha Facebook imeshindwa kugundua na kuondoa matangazo ya kisiasa ambayo yalikuwa na matamshi ya chuki.²⁸ Wizara ya Teknolojia ya Mawasiliano (TEHAMA) hata hivyo ilifafanua kuwa Facebook na mitandao mingine ya kijamii haitazuiwa wakati wa uchaguzi.²⁹

Mnamo Mei 2022, Twitter ilisimamisha akaunti 22 za wanaharakati ambao walifanya kampeni dhidi ya ongezeko kubwa la bei ya vyakula nchini.³⁰ Kampeni ya #NjaaRevolution ambayo ilianzishwa wakati mfumuko wa bei ukiwa umeikumba nchi pakubwa, na gharama ya maisha kuwa ngumu kustahimili, iliibua masuala makubwa katika utawala wa nchi.³¹ Haikuwa wazi kwa nini Twitter ilizima akaunti

hizi na nia gani ilikuwa.

1.3. FARAGHA NA UFUATILIAJI

Sheria ya Ulinzi wa Data nchini Kenya ilitungwa mwaka wa 2019.³² Sheria hiyo ilitungwa kwa lengo kuu la kulinda data ya kibinafsi na kuwapa wahusika wa data haki za data zao.³³ Sheria inatumika kwa usindikaji wa kiotomatiki na usio wa kiotomatiki wa data ya kibinafsi.³⁴ Kamishna wa Ulinzi wa Data aliyeanzishwa chini ya sheria hiyo aliteuliwa mwaka wa 2020. Ili kutekeleza masharti ya Sheria ya Ulinzi wa Data na mamlaka ya Kamishna wa Ulinzi wa Data, Kanuni za ulinzi wa data zilitungwa mapema mwaka huu. 2022.

Kanuni hizo ni pamoja na Kanuni za Ulinzi wa Data (Jumla). 2021³⁵, Kanuni za Ulinzi wa Data (Uzingatiaji na Utekelezaji), 2021³⁶, na Kanuni za Ulinzi wa Data (Usajili wa Vidhibiti Data na Wachakataji Data) 2021³⁷. Kutungwa kwa sheria hizi kumeanzisha mfumo wa udhibiti wa ufuraha na ulinzi wa data nchini Kenya na kumeona marekebisho ya sheria na hatua ya mashirika yanayochukua hatua kama vile usajili kama vidhibiti na vichakataji data kutii. Sheria ya Benki Kuu ya Kenya ³⁸, kwa mfano, ilifanyiwa marekebisho "*zinahitaji programu za kidijitali za kukopeshana zisajiliwe na ODPC, bila kufanya hivyo, watanyimwa leseni muhimu ya biashara zao kutoka Benki Kuu.*"³⁹ Hata hivyo, licha ya hatua ya mashirika kujisajili kuwa vidhibiti na vichakataji data, imebainika

26 Nation 'NCIC Outlaws 'Outlaws Sipangwingwi' In War on Hate Speech' (2022) <https://nation.africa/kenya/news/ncic-blacklists-sipangwingwi-in-war-on-hate-speech-3775900> (accessed on 22/12/2022).

27 Global Witness 'Facebook Unable to Detect Hate Speech Weeks Away from the Tight Kenyan Election' (2022) <https://www.globalwitness.org/en/campaigns/digital-threats/hate-speech-kenyan-election/> (accessed on 20/12/2022).

28 Global Witness 'Facebook Unable to Detect Hate Speech Weeks Away from the Tight Kenyan Election' (2022) <https://www.globalwitness.org/en/campaigns/digital-threats/hate-speech-kenyan-election/> (accessed on 20/12/2022).

29 Twitter <https://twitter.com/i/web/status/1553271302005334016> (accessed on 20/12/2022).

30 Article 19 'Kenya: Twitter Must Stop Silencing Human Rights Defenders' (2022) <https://www.article19.org/resources/kenya-twitter-stop-silencing-activist-voices/> (accessed on 20/12/2022).

Twitter <https://twitter.com/Maskani254/status/1530136075276107776> (accessed on 20/12/2022).

31 Article 19 'Kenya: Twitter Must Stop Silencing Human Rights Defenders' (2022) <https://www.article19.org/resources/kenya-twitter-stop-silencing-activist-voices/> (accessed on 20/12/2022).

32 Data Protection Act, 2019 (Act No.24 of 2019).

33 Data Protection Act, 2019 (Act No.24 of 2019).

34 Section 4, Data Protection Act, 2019.

35 The Data Protection (General) Regulations, 2021.

36 The Data Protection (Compliance and Enforcement) Regulations, 2021.

37 The Data Protection (Registration of Data Controllers and Data Processors) Regulations, 2021.

38 The Central Bank of Kenya Act, 1966 (Chapter 491 of the Laws of Kenya).

39 Mondaq 'Kenya: Data Protection Registration Law Comes into Force on 14 July 2022' (2022)

<https://www.mondaq.com/data-protection/1216300/data-protection-registration-law-comes-into-force-on-14-july-2022> (accessed on 21/12/2022).

kuwa baadhi yao hayachukui hatua zozote za kufuata Sheria ya Kulinda Data Usajili wa awali.⁴⁰ Baadhi ya vitendo vya mashirika (pamoja na mashirika ya serikali) katika kipindi cha uwasilishaji vimegunduliwa kuwa vinapuuza wazi masharti ya Sheria ya Ulinzi wa Data. Mnamo Mei 2022, Mamlaka ya Ushuru ya Kenya (KRA) ilitangaza kuwa inapanga kutumia programu ambayo ingeiwezesha kukusanya data kutoka kwa vifaa vya kidijitali vya walipa kodi katika juhudi za kudhibiti ulaghai wa ushuru.⁴¹ Hii pamoja na marekebisho ya *Huduma Namba* Mswada unaolenga kutoa data nyeti ya walipa kodi ya KRA katika hifadhidata ya Mfumo wa Kitaifa wa Usimamizi wa Vitambulisho (NIIMS) ni ukiukaji wa wazi wa haki za faragha na ulinzi wa data za raia.

Wakati wa uchaguzi uliomalizika hivi majuzi, KICTANet, taasisi ya wataalamu wa ICT jijini Nairobi, ilizingatia taratibu za ulinzi wa data za Tume Huru ya Uchaguzi na Mipaka (IEBC) ambayo ndiyo chombo kilichopewa mamlaka na Katiba kusimamia uchaguzi nchini. Miongoni mwa mambo yaliyobainishwa na KICTANet kuelekea lengo hili ni kutengeneza Dokezo la Mwongozo wa Uchaguzi lililokusudiwa kuwaongoza vidhibiti na wasindikaji data katika kushughulikia data ya wapigakura.⁴² Think Tank

pia ilibaini kushindwa kwa Tume kuchapisha madai yake ya Tathmini ya Athari za Ulinzi wa Data na sera ya faragha.⁴³

Mapema 2022, Safaricom, ambayo ni kampuni ya mawasiliano inayoongoza nchini Kenya, ilishtakiwa katika kesi ya hatua ya darasani ambapo ilibainika kuwa ilikiuka haki za faragha za wateja wake. Katika kesi hiyo, wafanyakazi wawili wa telcos walivujisha data za mamilioni ya wateja waliojisajili na kuzisambaza kwa watu wasiotakikana kinyume na Sheria ya Kulinda Data.⁴⁴

1.4. USAJILI WA SIM KADI

Mapema mwezi wa Februari 2022, kampuni zinazoongoza za mawasiliano nchini Kenya, Safaricom, Airtel na Telecom⁴⁵, alitoa wito kwa waliojisajili kusajili upya laini zao. Hii iliambatana na agizo la CAK ambalo lilionyesha kuwa inaendesha zoezi la kupambana na uhalifu na kusafisha data za watumiaji.⁴⁶ CAK ilitishia wateja ambao hawangesajili laini zao kwa muda uliowekwa kwamba laini zao zingezimwa na kwamba watatozwa faini ya Ksh.300,000 au kufungwa jela miezi 6.⁴⁷ Ni muhimu kutambua kwamba, usajili wa watumiaji wa SIM ni hitaji la kisheria lililotolewa

40 KICTANet 'Data Protection, Three Years Later - The Good, The Bad, and The Ugly' (2022) <https://www.kictanet.or.ke/data-protection-three-years-later-the-good-the-bad-and-the-ugly/> (accessed on 21/12/2022).

41 QUARTZ 'Kenyans Are Protesting Plans by Tax Authority to Snoop on Their Online Chats' (2022) <https://qz.com/africa/2164861/kenyas-tax-authority-to-snoop-on-online-chats-to-combat-fraud> (accessed on 21/12/2022).

Nation 'KRA In Plan To Snoop on Your WhatsApp Chats' (2022) <https://nation.africa/kenya/business/kra-in-plan-to-snoop-on-your-whatsapp-chats-3811392> (accessed on 21/12/2022).

42 KICTANet 'Safeguarding Personal Data During Kenya's 2022 General Elections' (2022) <https://www.kictanet.or.ke/safeguarding-personal-data-during-kenyas-2022-general-election/> (accessed on 22/12/2022).

43 KICTANet 'Safeguarding Personal Data During Kenya's 2022 General Elections' (2022) <https://www.kictanet.or.ke/safeguarding-personal-data-during-kenyas-2022-general-election/> (accessed on 22/12/2022).

44 <https://web.archive.org/web/20210207124248/https://twitter.com/KinyanBoy/status/1358395467462279175> (accessed on 22/12/2022).

Access Now 'Data Protection in Kenya: How Is This Right Protected?' (2021) 8 <https://www.accessnow.org/cms/assets/uploads/2021/10/Data-Protection-in-Kenya.pdf> (accessed on 23/12/2022).

45 Airtel SIM Registration <https://www.airtelkenya.com/customer-registration> (accessed on 23/12/2022).

Safaricom SIM Registration https://www.youtube.com/watch?v=_EdJ3BJ8V3I (accessed on 23/12/2022).

Telkom SIM Registration https://twitter.com/TelkomKenya/status/1509875650483556358?s=20&t=VJeyGd_1z7D49H4i-zIGzA (accessed on 23/12/2022).

46 The Star 'CA To Switch Off Unregistered SIM Cards By April 15' (2022) <https://www.the-star.co.ke/business/kenya/2022-03-07-ca-to-switch-off-unregistered-sim-cards-by-april-15/> (accessed on 23/12/2022).

47 The Star 'CA To Switch Off Unregistered SIM Cards By April 15' (2022) <https://www.the-star.co.ke/business/kenya/2022-03-07-ca-to-switch-off-unregistered-sim-cards-by-april-15/> (accessed on 23/12/2022).

chini ya Kanuni za Habari na Mawasiliano za Kenya (Usajili wa SIM kadi) 2015⁴⁸. Sheria inatoa kwamba waendeshaji simu wanapaswa kusajili wateja wao waliopo na wapya⁴⁹ na hutoa orodha ya taarifa zinazopaswa kukusanywa kutoka kwa waliojisajili wakati wa zoezi la usajili.⁵⁰ Hizi ni pamoja na: *"majina kamili, kitambulisho/namba ya pasipoti, tarehe ya kuzaliwa, jinsia, anuani ya mahali, anwani ya posta, hati halisi na nakala ya kitambulisho cha taifa/pasipoti, hati halisi na nakala ya cheti cha kuzaliwa kwa watoto,..."*⁵¹

Wakati wa zoezi la usajili, waendeshaji simu kama vile Safaricom na Airtel, hata hivyo, walikuwa kwenye kumbukumbu kukusanya data za kibayometriki kama vile picha za watu na sahihi.⁵² Telcos zilionyesha kuwa hii ilikuwa inakusanywa kwa *"usalama wa ziada"*.⁵³ Ukusanyaji wa data ya kibayometriki kama vile picha haukuambatana na Kanuni na ulikuwa ukiukaji wa haki ya kikatiba ya watu ya faragha. Hii ililetwa kwa CAK na ikatoa taarifa ya kurekebisha taarifa zinazopaswa kukusanywa kutoka kwa waliojisajili.⁵⁴

Kufuatia hayo, kampuni inayoongoza ya telco Safaricom ilirekebisha masharti yake na kuashiria kuwa watumiaji hawatahitajika tena kutoa picha zao wakati wa zoezi la usajili; hata hivyo Airtel iliendelea kukusanya picha.⁵⁵ Zoezi hili lilikuwa na dosari na haramu kwa ujumla wake. Ilikuwa ni ukiukaji wa Sheria ya Kulinda Data, 2019 ambayo ilitungwa kwa lengo kuu la

kulinda data ya kibinafsi.

Sheria inatoa kanuni ambazo zinapaswa kusimamia shughuli hizo. Hizi ni pamoja na kanuni za uhalali, haki na uwazi.⁵⁶ Kwanza,

haikuwa wazi kwa nini watu walikuwa wakiombwa kusajili upya laini zao.⁵⁷ Kulikuwa na ombwe la taarifa juu ya kilichofahamisha zoezi la uandikishaji upya hivyo wateja wakasita kusajili upya laini zao.⁵⁸ Pia kulikuwa na wasiwasi kutokana na kwamba hiki kilikuwa kipindi cha maandalizi ya uchaguzi na kulikuwa na masimulizi ya kila namna kwa nini serikali

48 Kenya Information and Communications (Registration of SIM Cards) Regulation 2015.

49 Section 3, Kenya Information and Communications (Registration of SIM Cards) Regulation 2015

50 Section 5, Kenya Information and Communications (Registration of SIM Cards) Regulation 2015

51 Section 5, Kenya Information and Communications (Registration of SIM Cards) Regulation 2015

52 Airtel SIM Registration

<https://www.airtelkenya.com/customer-registration> (accessed on 23/12/2022).

Safaricom SIM Registration

https://www.youtube.com/watch?v=_EdJ3BJ8V3I (accessed on 23/12/2022).

53 Airtel SIM Registration

<https://www.airtelkenya.com/customer-registration> (accessed on 23/12/2022).

Safaricom SIM Registration

https://www.youtube.com/watch?v=_EdJ3BJ8V3I (accessed on 23/12/2022).

54 Twitter https://twitter.com/CA_Kenya/status/1513139749380308992/photo/3 (accessed on 23/12/2022).

55 Access Now 'Why Kenyans Should Say No To Biometrics For SIM Card Registry' (2022)

<https://www.accessnow.org/kenya-sim-card-biometrics/> (accessed on 23/12/2022).

56 Section 25, Data Protection Act 2019.

57 M.Laibuta 'Why SIM Card Re Registration Is A Flawed Process' (2022)

<https://www.laibuta.com/data-protection/why-sim-card-re-registration-is-a-flawed-process/> (accessed on 24/12/2022).

58 M.Laibuta 'Why SIM Card Re Registration Is A Flawed Process' (2022)

<https://www.laibuta.com/data-protection/why-sim-card-re-registration-is-a-flawed-process/> (accessed on 24/12/2022).

ilikuwa ikikusanya takwimu.⁵⁹

Kwa kuzingatia kanuni ya haki, CAK ilipaswa kueleza kwa kina kwa waliojiandikisha kwa nini zoezi hilo lilikuwa likiendeshwa na kwa nini data zao zilikusanywa.⁶⁰ Pili, hatua ya Mamlaka ya kutishia kuzima laini za watu endapo hawatasajili upya ni kinyume cha haki zao za ulinzi wa takwimu kwani usajili huo ulihusisha ukusanyaji wa takwimu ambazo haziendani na sheria na waliojiandikisha hawakupewa nafasi kupinga hili.⁶¹

Kufuatia hili, Safaricom haijafuta picha za waliojisajili.⁶² Mawasiliano ya simu imeitwa na mashirika ya kiraia lakini hakuna hatua iliyochukuliwa nao.⁶³ Ukusanyaji wa data nyeti unasimamiwa na Sheria ya Ulinzi wa Data ambayo hutoa misingi ya kuchakatwa. Hatua ya waendeshaji wa mawasiliano ya simu inawafanya wanaojisajili kuathiriwa "katika kesi za uvunjaji wa data na wizi wa utambulisho".⁶⁴

1.5. HABARI POTOFU

Habari potofu zimeenea kwenye mitandao ya

kijamii nchini Kenya. Watendaji mbalimbali wakiwemo wanasiasa, vyama vya siasa na wafuasi wao wamekimbilia kusukuma ajenda za kisiasa na kushawishi maoni ya wananchi.⁶⁵ Wanasiasa na vyama vya siasa hutegemea zaidi watu wanaolipwa wanaojulikana kama *washawishi* wanaosukuma ajenda zao kwa umma kwa nia ya kuwayumbisha.⁶⁶ *Washawishi* waliowasiliana nao kwa madhumuni haya huchunguza umma, wasifu na kuwalenga kwa maelezo ambayo yanaweza kuwashawishi kuelekea mwelekeo fulani.⁶⁷

Mnamo 2021, Rais wa zamani wa Kenya, Uhuru Kenyatta, alihusishwa na *Pandora Papers*, iliyochapishwa na muungano wa kimataifa wa waandishi wa habari wa uchunguzi ambayo ilifichua utajiri wa viongozi wa kimataifa.⁶⁸ Kulingana na ripoti iliyochapishwa na Mozilla, serikali ilitumia Twitter kubadilisha simulizi na kubadilisha mtazamo wa Wakenya kwa Rais.⁶⁹ Mnamo 2022, Mozilla iligundua jinsi Tik Tok ilitumiwa kueneza habari za kisiasa kabla ya uchaguzi.⁷⁰ Pia katika mwaka huo huo, Mozilla iliripoti jinsi shirika lenye makao yake nchini

59 M.Laibuta 'Why SIM Card Re Registration Is A Flawed Process' (2022) <https://www.laibuta.com/data-protection/why-sim-card-re-registration-is-a-flawed-process/> (accessed on 24/12/2022).

60 M.Laibuta 'Why SIM Card Re Registration Is A Flawed Process' (2022) <https://www.laibuta.com/data-protection/why-sim-card-re-registration-is-a-flawed-process/> (accessed on 24/12/2022).
Business Daily 'Address Personal Data Concerns Dragging SIM Card Registration' (2022) <https://www.businessdailyafrica.com/bd/opinion-analysis/columnists/address-personal-data-concerns-dragging-sim-card-registration-3980920> (accessed on 24/12/2022).

61 M.Laibuta 'Why SIM Card Re Registration Is A Flawed Process' (2022) <https://www.laibuta.com/data-protection/why-sim-card-re-registration-is-a-flawed-process/> (accessed on 24/12/2022).

62 Access Now 'Stop SIM Data Siphoning: Safaricom Must Protect Privacy In Kenya' (2022) <https://www.accessnow.org/safaricom-privacy-kenya/> (accessed on 24/12/2022).

63 Access Now 'Stop SIM Data Siphoning: Safaricom Must Protect Privacy In Kenya' (2022) <https://www.accessnow.org/safaricom-privacy-kenya/> (accessed on 24/12/2022).

64 Access Now 'Why Kenyans Should Say No To Biometrics For SIM Card Registry' (2022) <https://www.accessnow.org/kenya-sim-card-biometrics/> (accessed on 24/12/2022).

65 CIPESA "Disinformation in Kenya's Political Sphere: Actors, Pathways, and Effects" (2022) 11 <https://www.theguardian.com/technology/2020/jan/13/what-are-deepfakes-and-how-can-you-spot-them> (accessed on 21/12/2022).

66 CIPESA "Disinformation in Kenya's Political Sphere: Actors, Pathways, and Effects" (2022) 11 <https://www.theguardian.com/technology/2020/jan/13/what-are-deepfakes-and-how-can-you-spot-them> (accessed on 21/12/2022).

67 CIPESA "Disinformation in Kenya's Political Sphere: Actors, Pathways, and Effects" (2022) 11 <https://www.theguardian.com/technology/2020/jan/13/what-are-deepfakes-and-how-can-you-spot-them> (accessed on 21/12/2022).

68 ICIJ 'Offshore Havens and Hidden Riches of World Leaders and Billionaires Exposed in Unprecedented Leak' (2021) <https://www.icij.org/investigations/pandora-papers/global-investigation-tax-havens-offshore/> (accessed on 24/12/2022).

69 Mozilla "How To Manipulate Twitter And Influence People: Propaganda And The Pandora Papers in Kenya" (2021) 5 https://assets.mofoprod.net/network/documents/Pandora_Disinfo_Report_2_hcc.pdf (accessed on 24/12/2022).

70 O.Madung "From Dance App To Political Mercenary: How Disinformation on Tik Tok Gaslights Political Tensions In Kenya" (2022) <https://foundation.mozilla.org/en/blog/new-research-disinformation-on-tiktok-gaslights-political-tensions-ahead-of-kenyas-2022-elections/> (accessed on 24/12/2022).

Uhispania, CitizenGo, lilivyoeneza taarifa potofu kuhusu afya ya uzazi nchini Kenya.⁷¹ Haya yametokea wakati nchi hiyo ikiwa na mijadala muhimu kuhusu sheria inayosimamia uzazi na afya ya uzazi.⁷² Hivi majuzi, wakati wa Mchakato wa Marekebisho ya Katiba (*Mpango wa Kujenga Madaraja*), washawishi walilipwa kushawishi maoni ya umma kwenye Twitter kwa kupendelea marekebisho ya Katiba na kushambulia mashirika ya kiraia, wanaharakati, na mahakama (*majaji*) ambao walikuwa wakipinga.⁷³

Wakati wa uchaguzi wa 2022, kulikuwa na usambazaji mkubwa wa habari za uwongo. Usiku wa kuamkia uchaguzi huo, kwa mfano, kijitabu ghushi kinachodaiwa kuwa cha Shirika la Huduma za Wanyamapori nchini (KWS) kilikuwa kikisambazwa kwenye mitandao ya kijamii kikiwaonya wakazi katika eneo fulani kuhusu wanyama pori wanaotoroka.⁷⁴ Eneo linalozungumziwa lilijulikana kuwa 'kitovu cha kisiasa' cha mmoja wa wagombea urais na kijitabu hicho kilinuiwa kuleta hofu miongoni mwa wakazi na kukandamiza idadi ya wapigakura katika eneo hilo. Wafuasi wa vyama vya siasa na wenye ushawishi pia walionekana wakisambaza habari kuhusu wagombea walioshinda jambo ambalo halikuwa la kweli.⁷⁵ Pia kulikuwa na madai kwamba tume ya uchaguzi nchini, Tume Huru ya Uchaguzi na

Mipaka (IEBC), iliongeza kimakosa kura za kumpendelea mmoja wa wagombea urais, Raila Odinga.⁷⁶

Wakati wa kujumlisha kura na IEBC, video ziliibuka mtandaoni za mgombea urais Raila Odinga akikubali kushindwa na mpinzani wake William Ruto. Video iliangaliwa na Shirika la Habari la Ufaransa (AFP) Angalia Ukweli ⁷⁷, ambayo ni mkaguzi huru wa ukweli wa mtu wa tatu, na ikawa sio kweli.⁷⁸ Video hiyo ilikuwa imebadilishwa na kwa hakika ilikuwa video ya 2013 ikimuonyesha Raila Odinga akikubali kushindwa na Uhuru Kenyatta.⁷⁹

Kuenea kwa taarifa potofu kwenye majukwaa ya mitandao ya kijamii kama vile Twitter kunawezekana kupitia kanuni inayovuma ambapo akaunti nyingi za Twitter hutuma ujumbe kwenye mada moja kwa kutumia alama za reli maalum zinazozipa ukuzaji kwenye jukwaa.⁸⁰ Inaleta hatari kubwa kwa demokrasia dhaifu kama Kenya ambayo ilishuhudia ghasia za baada ya uchaguzi wa 2007 zikienezwa na chuki za kikabila katika ulimwengu wa mtandao na kimwili. Pia inachochea mvutano wa kikabila ambao unapakana sana na siasa nchini na kuzidisha nguvu ya serikali katika kudhibiti upotoshaji wa habari ambao matokeo yake yanapelekea kutungwa kwa sheria zinazokandamiza haki kama vile uhuru wa

71 O.Madung "Exporting Disinformation: How Foreign Groups Peddle Influence In Kenya Through Twitter" (2021) <https://foundation.mozilla.org/en/campaigns/exporting-disinformation-how-foreign-groups-peddle-influence-in-kenya-through-twitter/> (accessed on 24/12/2022).

72 O.Madung "Exporting Disinformation: How Foreign Groups Peddle Influence In Kenya Through Twitter" (2021) <https://foundation.mozilla.org/en/campaigns/exporting-disinformation-how-foreign-groups-peddle-influence-in-kenya-through-twitter/> (accessed on 24/12/2022).

73 O.Madung "Exporting Disinformation: How Foreign Groups Peddle Influence In Kenya Through Twitter" (2021) <https://foundation.mozilla.org/en/campaigns/exporting-disinformation-how-foreign-groups-peddle-influence-in-kenya-through-twitter/> (accessed on 24/12/2022).

74 Article 19 'Kenya: Tackling Misinformation is Critical for Electoral Integrity' (2022) <https://www.article19.org/resources/kenya-tackling-misinformation-critical-electoral-integrity/> (accessed on 23/12/2022).

75 Article 19 'Kenya: Tackling Misinformation is Critical for Electoral Integrity' (2022) <https://www.article19.org/resources/kenya-tackling-misinformation-critical-electoral-integrity/> (accessed on 23/12/2022).

76 Twitter <https://twitter.com/i/events/1537125015426019328?t=oZljsshEFWUIOI2jLaHuBQ&s=08> (accessed on 10/12/2022).

77 Agence France-Presse (AFP) Fact Check <https://factcheck.afp.com/>

78 Twitter <https://twitter.com/i/events/1537125015426019328?t=oZljsshEFWUIOI2jLaHuBQ&s=08> (accessed on 10/12/2022).

79 Twitter <https://twitter.com/i/events/1537125015426019328?t=oZljsshEFWUIOI2jLaHuBQ&s=08> (accessed on 10/12/2022).

80 O.Madung "Inside The Shadowy World of Disinformation For Hire In Kenya" (2021) 6 https://assets.mofoprod.net/network/documents/Report_Inside_the_shadowy_world_of_disinformation_for_hire_in_Kenya_5_hcc.pdf (accessed on 23/1/2022).

kujieleza. Inawanyima watu uwezo wa kufikia taarifa za kuaminika zinazohitajika katika kufanya maamuzi sahihi na hujaa majukwaa ya mtandaoni na uwongo ambao matokeo yake huathiri watumiaji wa mtandaoni ambao hawana uwezo wa kubaini iwapo taarifa hiyo ni ya kweli au si kweli.

UTAWALA WA DATA

Kenya imekuwa na shauku ya kuanzisha mfumo wavitambulishovya kidijitali ili wananchi wapate huduma za serikali. Hii imekuwa hasa kupitia *Huduma Namba* mfumo ambao ulianzishwa kwa mara ya kwanza na serikali 2019. Mfumo huu unajumuisha hifadhidata ya Mfumo wa Kitaifa wa Usimamizi wa Vitambulisho (NIIMS) ambao umejengwa juu yake.⁸¹ Hifadhidata ya NIIMS ina data ya kibinafsi ya raia ikijumuisha data ya kibayometriki kama vile picha za usoni na alama za vidole. Hifadhidata itakuwa *"kuwa chanzo kikuu cha data ya msingi na ya utendaji, ambapo kila hifadhidata nyingine iliyo na data ya kibinafsi ya wakaazi nchini Kenya, kama vile hifadhidata za wapiga kura, kodi na huduma za kijamii zitaundwa."*⁸²

Raia watahitaji *Huduma Namba* kupata huduma za serikali ikiwa ni pamoja na kupata hati za kusafiria, hatimiliki za ardhi na usajili wa SIM kadi. Mswada wa *Huduma Namba*, unaotambulisha mfumo wa *Huduma Namba*, umepingwa vikali na mashirika ya kiraia nchini Kenya na wananchi kwa ujumla kwa madai kuwa unaweka hatarini haki za faragha na ulinzi wa data za raia kutokana na kukithiri kwa data zinazochakatwa na mfumo huo, na pia ukweli kwamba hitaji lake kama sharti la kupata huduma za serikali ni kuwatenga mamilioni ya

Wakenya ambao hawana hati za vitambulisho muhimu ili kusajiliwa katika mfumo huo.

Serikali ilileta marekebisho makubwa katika Mswada huo mwaka wa 2021 ambayo yanafanya *Huduma Namba* kuwa muhimu katika idara kuu za serikali. Marekebisho hayo ni pamoja na; kubadilisha kitambulisho cha taifa (ID) na kadi ya *Huduma Namba* kama hati ya utambulisho, na kutozwa faini ya Kshs. 10,000 kwa wale wanaokosa kujiandikisha kwa *Huduma Namba*, kuipa Mamlaka ya Ushuru ya Kenya (KRA) ufikiaji wa hifadhidata ya NIIMS (data ya kibayometriki ya watu) kwa madhumuni ya kukabiliana na ulaghai wa kodi na kuongeza wigo wake wa ushuru, na kuhitaji Tume Huru ya Uchaguzi na Mipaka (IEBC) kutumia *Huduma Namba* katika "kutayarisha sajili ya kitaifa".⁸³

Marekebisho haya yanaifanya *Huduma Namba* kuwa kuu katika maeneo muhimu ya serikali na kuipa idara ya serikali ufikiaji wa taarifa nyeti za watu. Marekebisho ya Mswada huo yalipaswa kusomwa kwa Mara ya Tatu Bungeni Julai 2022 lakini kikao hicho maalum kilifutwa na Spika wa Bunge kwa madai kuwa mchapishaji wa Serikali alishindwa kuchapisha taarifa ya shauri kwenye gazeti la serikali kuhusu mwenendo wa shauri hilo.⁸⁴ Mnamo Oktoba 2021, serikali ilisimamisha utoaji wa kadi ya *Huduma Namba* na Mahakama ambayo ilibaini kuwa zoezi la *Huduma Namba* ni kinyume cha sheria na kinyume cha Sheria ya Kulinda Data.⁸⁵ Mahakama iliamuru serikali kufanya Tathmini ya Athari za Ulinzi wa Data (DPIA) kulingana na Sheria ya Kulinda Data ya Kenya 2019.⁸⁶

MAPITIO YA MFUKO WA HUDUMA KWA WOTE

81 Huduma Namba
<https://www.hudumanamba.go.ke/>

82 BIOMETRICUPDATE.COM 'Kenya Pushes On With Huduma Namba As Compulsory Digital ID Amidst Controversy' (2022) <https://www.biometricupdate.com/202201/kenya-pushes-on-with-huduma-namba-as-compulsory-digital-id-amid-controversy> (accessed on 26/12/2022).

83 BIOMETRICUPDATE.COM 'Kenya Parliament Schedules, Cancels Debate On Huduma Namba Digital ID' (2022) <https://www.biometricupdate.com/202207/kenya-parliament-schedules-cancels-debate-on-huduma-namba-digital-id> (accessed on 26/1/2022).

84 BIOMETRICUPDATE.COM 'Kenya Parliament Schedules, Cancels Debate On Huduma Namba Digital ID' (2022) <https://www.biometricupdate.com/202207/kenya-parliament-schedules-cancels-debate-on-huduma-namba-digital-id> (accessed on 26/1/2022).

85 BIOMETRICUPDATE.COM 'Kenya Parliament Schedules, Cancels Debate On Huduma Namba Digital ID' (2022) <https://www.biometricupdate.com/202207/kenya-parliament-schedules-cancels-debate-on-huduma-namba-digital-id> (accessed on 26/1/2022).

86 BIOMETRICUPDATE.COM 'Kenya Pushes On With Huduma Namba As Compulsory Digital ID Amidst Controversy' (2022) <https://www.biometricupdate.com/202201/kenya-pushes-on-with-huduma-namba-as-compulsory-digital-id-amid-controversy>

Hazina ya Huduma kwa Wote ilianzishwa na Sheria ya Kenya Communications (Marekebisha), 2009.⁸⁷ Mfuko huu unasimamiwa na CAK kwa uangalizi wa Baraza la Ushauri la Huduma kwa Wote.⁸⁸ Mfuko umeanzishwa kwa lengo kuu la kuziba mgawanyiko wa kidijitali nchini kwa kujenga uwezo, kuwezesha upatikanaji wa TEHAMA na kukuza ubunifu katika TEHAMA.⁸⁹

Mnamo 2016, CAK ilifanya utafiti wa ICT Access Gap ambao ulibainisha mapungufu ya muunganisho na ufikiaji nchini na kubuni miradi ya USF ambayo ingeshughulikia mapungufu haya.⁹⁰ Utafiti huo uligundua maeneo madogo 348 ambayo yalikota huduma za mawasiliano nchini na kubuni miradi na kutenga sehemu za USF.⁹¹ Moja ya miradi iliyoundwa chini ya utafiti ilikuwa *"Mradi wa Muunganisho wa Mtandao wa Elimu"* ambao uliundwa ili kutoa muunganisho wa intaneti wa kasi ya juu kwa shule za sekondari za umma, na *"mradi wa mtandao wa rununu"* ambao ulibuniwa kutoa mawasiliano ya simu katika sehemu za nchi ambazo zilikosa huduma kama hizo.⁹²

Nchi imekuwa na nia ya kutekeleza miradi hii kwa miaka mingi. Miradi hiyo inatekelezwa kwa awamu. Awamu ya kwanza ilishuhudia CAK ikitoa muunganisho wa intaneti kwa shule 884 za upili za umma katika kaunti 47, na muunganisho wa rununu kwa maeneo madogo 78 katika kaunti 15.⁹³ Awamu ya pili kwa sasa inatekelezwa na Mamlaka juu ya *"mradi wa mtandao wa simu"* ambapo inaangalia sana

kuunganisha. *"Maeneo madogo 101 ambayo hayajahudumiwa"* kote nchini.⁹⁴ Kati ya maeneo madogo 101, 20 hadi sasa yana tovuti 20 zilizotumwa huku 15 zikiwa hai.⁹⁵ Uzinduzi wa awamu ya pili ya miradi ya USF ilianza

kutumika Aprili 2022.⁹⁶

Mamlaka pia ilitangaza mwaka wa 2021 mpango wake wa kutumia Kshs 5 bilioni kwa madhumuni ya kutekeleza awamu ya 3, 4, na 5 ya miradi ya USF kutoa huduma za sauti na data kwa *"kutohudumiwa na chini ya uhudumiaji"* idadi ya watu *"kwa miaka mitano kuanzia mwaka wa fedha 2022/23"*.⁹⁷ Katika

[controversy](#) (accessed on 26/12/2022).

87 Kenya Information and Communications Act, 2011 (Chapter 411A).

88 Section 102 A, Kenya Information Communications Act, 2011.

89 Section 84J (2), Kenya Information Communications Act, 2011.

90 Communications Authority of Kenya "ICT Access Gaps Study" (2016) v

<https://www.ca.go.ke/wp-content/uploads/2018/02/ICT-Access-Gaps-Report-April-2016-.pdf> (Accessed on 20/12/2022)

91 Communications Authority of Kenya "Opportunities and Challenges of Using the Universal Service Fund" https://www.itu.int/en/ITU-D/Conferences/WTDC/WTDC17/RPM-AFR/Documents/presentations/USF_Challenges_and_Opportunities_Kenyan_Experience.pdf (Accessed on 20/12/2022)

92 Phase II Of Universal Service Fund Launched In West Pokot (2022)

<https://sokodirectory.com/2022/04/phase-ii-of-universal-service-fund-launched-in-west-pokot/> (Accessed on 20/12/2022)

93 Phase II Of Universal Service Fund Launched In West Pokot (2022)

<https://sokodirectory.com/2022/04/phase-ii-of-universal-service-fund-launched-in-west-pokot/> (Accessed on 20/12/2022).

94 Phase II Of Universal Service Fund Launched In West Pokot (2022)

<https://sokodirectory.com/2022/04/phase-ii-of-universal-service-fund-launched-in-west-pokot/> (Accessed on 20/12/2022).

95 Techweez 'CA's Phase 2 of the Universal Service Fund Goes Live in West Pokot' (2022)

<https://techweez.com/2022/04/14/ufs-phase-2-launched-ca/> (Accessed on 20/12/2022).

96 Techweez 'CA's Phase 2 of the Universal Service Fund Goes Live in West Pokot' (2022)

<https://techweez.com/2022/04/14/ufs-phase-2-launched-ca/> (Accessed on 20/12/2022).

97 Kenya News Agency 'CA To Provide Digital Connectivity To Underserved Areas' (2023)

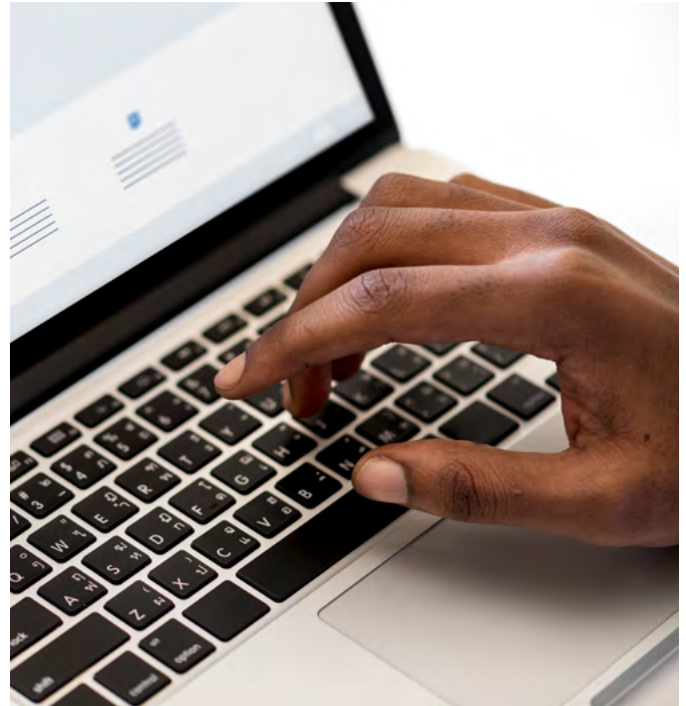
kutumia Fedha hizo, Mamlaka iliandaa Mpango Mkakati wa USF 2022-2026, ambao bado ni rasimu, ili kusimamia mafanikio ya malengo ya USF.⁹⁸ Mkakati unaoangalia utekelezaji wa USF kwa miaka mitano ijayo, unaweka mipango ambayo ni pamoja na *"utoaji wa miundombinu na huduma ili kuziba mapengo yaliyosalia...; Ujuzi wa Dijiti na Yaliyomo ili kuongeza athari za TEHAMA; na Uwezo wa Kitaasisi wa kuimarisha usimamizi na usimamizi wa USF ili kutekeleza kwa ufanisi na kwa ufanisi miradi iliyoainishwa katika Mpango Mkakati."*⁹⁹

MAENDELEO YA TEHAMA NA TEKNOLOJIA INAYOJITokeza

Mnamo Aprili 2022, Wizara ya TEHAMA ilizindua Mpango Mkuu wa Dijitali wa 2022-2032 wa Kenya.¹⁰⁰ Mpango Mkuu wa miaka kumi unalenga kutumia TEHAMA ili kukuza uchumi wa kidijitali wa nchi na kuuweka katika ushindani wa kimataifa.¹⁰¹ Imeandaliwa kwa kuzingatia muhimu katika nguzo nne muhimu - Miundombinu ya Kidijitali na Huduma ya Serikali ya Kidijitali; Usimamizi wa Bidhaa na Data; Ujuzi wa Dijiti; na Ubunifu wa Kidijitali, Biashara, na Biashara ya Kidijitali.¹⁰² Mpango Kabambe unabainisha miradi kadhaa inayoendana na kuweka nchi kama *"Kitovu cha TEHAMA cha kikanda!"*¹⁰³ Miradi hii ni pamoja na: *"ufungaji wa kilomita 100,000 za miundombinu ya kasi ya juu ya mkongo wa mtandao, uanzishwaji wa maeneo yenye mtandao 25,000, uanzishwaji*

*wa huduma za wingu, vituo vya TEHAMA vya kikanda," pamoja na mengine.*¹⁰⁴

Katika Mwaka wa Fedha wa 2022-2023, serikali ilitenga dola milioni 132 kwa TEHAMA katika bajeti ya taifa.¹⁰⁵ Mgao unapaswa kusambazwa

kuelekea mtandao wa muunganisho wa maili ya mwisho, Ukuzaji wa teknolojia ya KONZA, programu za kusoma na kuandika dijitali nchini, matengenezo ya kebo ya NOFBI, na utoaji wa muunganisho wa ajenda Nne Kuu za Serikali

<https://www.kenyanews.go.ke/ca-to-provide-digital-connectivity-to-underserved-areas/> (Accessed on 21/12/2022).

98 Draft USF Strategic Plan 2022-2026

<https://www.ca.go.ke/wp-content/uploads/2022/04/Draft-USF-Strategic-Plan-2022-2026-.pdf> (Accessed on 18/12/2022).

99 Draft USF Strategic Plan 2022-2026 (2022)

<https://www.ca.go.ke/wp-content/uploads/2022/04/Draft-USF-Strategic-Plan-2022-2026-.pdf> (Accessed on 18/12/2022).

100 The Kenya National Digital Master Plan 2022-2032

<https://cms.icta.go.ke/sites/default/files/2022-04/Kenya%20Digital%20Masterplan%202022-2032%20Online%20Version.pdf> (Accessed on 29/12/2022).

101 The Kenya National Digital Master Plan 2022-2032

<https://cms.icta.go.ke/sites/default/files/2022-04/Kenya%20Digital%20Masterplan%202022-2032%20Online%20Version.pdf> (Accessed on 29/12/2022).

102 The Kenya National Digital Master Plan 2022-2032

<https://cms.icta.go.ke/sites/default/files/2022-04/Kenya%20Digital%20Masterplan%202022-2032%20Online%20Version.pdf> (Accessed on 29/12/2022).

103 The Kenya National Digital Master Plan 2022-2032

<https://cms.icta.go.ke/sites/default/files/2022-04/Kenya%20Digital%20Masterplan%202022-2032%20Online%20Version.pdf> (Accessed on 29/12/2022).

104 The Kenya National Digital Master Plan 2022-2032

<https://cms.icta.go.ke/sites/default/files/2022-04/Kenya%20Digital%20Masterplan%202022-2032%20Online%20Version.pdf> (Accessed on 29/12/2022).

105 International Trade Administration 'Kenya- Country Commercial Guide'

<https://www.trade.gov/country-commercial-guides/kenya-information-communications-and-technology-ict> (Accessed on 21/12/2022).

miongoni mwa nyinginezo.¹⁰⁶

mtandao yaani *"haraka na ya kuaminika"*.¹¹²

Serikali ilibuni Mkakati wa Kitaifa wa Mtandao wa Simu 2018-2023 ambao unalenga kuongeza muunganisho wa intaneti nchini na kuhakikisha kuwa kila Mkenya anatambua manufaa yanayoletwa na muunganisho wa intaneti.¹⁰⁷ Kwa ajili hiyo, Mkakati umegawanyika katika maeneo saba ya mada ambayo ni pamoja na miundombinu na uunganishaji, kujenga uwezo, udhibiti, faragha na usalama, na uwekezaji.¹⁰⁸ Rais aliyechaguliwa hivi karibuni, William Samoei Ruto, pia ana maono ya kupendeza ya mabadiliko ya kidijitali nchini Kenya. Ilani ya Rais ina mipango ya TEHAMA ambayo, ikiwa itatekelezwa kwa bidii, inaweza kubadilisha Kenya kidijitali na kuiweka katika makali ya ushindani duniani kote. Mpango wa Rais ni pamoja na kuweka kilomita 100,000 za nyuzi za intaneti katika kipindi chake cha miaka mitano, kuanzisha Kenya kama kitovu cha ukuzaji programu ambapo dola milioni 400 zitatengwa kwa ajili ya kuendeleza programu za kidijitali kwa ajili ya kusafirisha nje ya nchi, kuweka huduma za serikali kidijitali, na utekelezaji wa Mpango Mkuu wa kidijitali. 2022-2032.¹⁰⁹

Safaricom, kampuni ya mawasiliano inayoongoza nchini Kenya ilizindua mtandao wa 5G nchini mwezi Oktoba 2022.¹¹⁰ Katika maandalizi ya uzinduzi huo, telco ilianza majaribio ya mtandao wa 5G Machi 2021 ambapo iliwasha mtandao katika maeneo ambayo yalikuwa na vifaa na tayari kwa mtandao wa 5G.¹¹¹ 5G inasimama kuwa ya manufaa kwani inatoa muunganisho wa

106 The National Treasury And Planning 'The Budget Summary For The Fiscal Year 2022/23 The Supporting Information' (2022) 25 <http://www.parliament.go.ke/sites/default/files/2022-04/The%20Budget%20Summary%20for%20the%20Fiscal%20Year%202022-2023.pdf> (Accessed on 21/12/2022).

107 Communications Authority of Kenya 'National Broadband Strategy 2018-2023' 9 <https://www.ca.go.ke/wp-content/uploads/2020/08/National-Broadband-Strategy-2018-2023.pdf> (Accessed on 21/12/2022).

108 Communications Authority of Kenya 'National Broadband Strategy 2018-2023' 9 <https://www.ca.go.ke/wp-content/uploads/2020/08/National-Broadband-Strategy-2018-2023.pdf> (Accessed on 21/12/2022).

109 All Africa 'Kenya: The ICT Sector Will Reap Highly From Ruto's Plan To Advance the Kenyan Digital Space' (2022) <https://allafrica.com/stories/202209200003.html> (22/12/2022).

110 Standard Media 'Safaricom Launches 5G, Changes Tack As Costly Phones Hinder Uptake' (2022) <https://www.standardmedia.co.ke/business/article/2001459107/safaricom-launches-5g-changes-tack-as-costly-phones-hinder-uptake> (Accessed on 22/12/2022).

111 Safaricom 'Safaricom Switches on 5G Across Kenya' <https://www.safaricom.co.ke/media-center-landing/press-releases/safaricom-switches-on-5g-across-kenya> (Accessed on 22/12/2022).

112 The Kenyan WallStreet 'Safaricom Becomes First Telco to Roll Out 5G Network in Kenya' (2022) <https://kenyanwallstreet.com/safaricom-rolls-out-5g-network-in-kenya/#:~:text=Currently%2C%20Safaricom%20has%2035%20active,the%20country%20by%20March%202023> (accessed on 22/12/2022).

Hitimisho na Mapendekezo

Kulingana na uchanganuzi ulio hapo juu, mapendekezo yafuatayo yanaweza kutolewa nchini Kenya kwa ajili ya kuimarisha ufikiaji wa muunganisho wa intaneti na ulinzi wa haki za kidijitali:

MAPENDEKEZO

Mdhibiti wa TEHAMA nchini (CAK) anapaswa kufanyia kazi kutoa data/takwimu sahihi kuhusu matumizi na ufikiaji wa mtandao nchini. Katika kufanya hivi, Mdhibiti anapaswa kuacha mbinu inayotumika katika kuhesabu idadi ya watumiaji wa mtandao nchini, na takwimu zinazotolewa na telcos kuhusu matumizi ya mtandao. Mdhibiti anapaswa kuzingatia mbinu zingine kama vile kufanya tafiti za kitaifa¹¹³ ambazo zina mwelekeo wa kutoa uwakilishi sahihi juu ya matumizi ya mtandao nchini. Hii itahakikisha kwamba sera zilizoundwa kuhusu matumizi ya mtandao zinatokana na *"msingi wa ushahidi"* ukweli.¹¹⁴ Mdhibiti wa TEHAMA (CAK) anapaswa kufanya kazi na wahusika wengine kama vile mashirika ya kiraia na sekta ya kibinafsi katika zoezi la kuhesabu kutokana na kuhusika kwao kikamilifu katika masuala ya muunganisho na ujuzi kuhusu matumizi ya intaneti nchini. Hii itahakikisha kwamba utaalamu na uzoefu unaofaa unajumuishwa katika zoezi la kuhesabu, na data sahihi kuhusu matumizi ya mtandao inapatikana.

Serikali inafaa kurekebisha Sheria ya NCIC na kufafanua upya matamshi ya chuki. Inapaswa kuipa ufafanuzi ulio wazi, sahihi, na usio na utata kulingana na haki na uhuru uliotolewa katika Katiba ya Kenya, 2010, kama vile uhuru wa kujieleza, na pia kulingana na wajibu wake chini ya sheria za kimataifa za haki za binadamu.

Ofisi ya Kamishna wa Ulinzi wa Data (ODPC) inafaa kufanya kazi ili kuhakikisha kwamba mashirika ya kibinafsi na ya umma yanatii masharti ya Sheria ya Kulinda Data. Inapaswa kufuatilia kwa karibu shughuli zinazofanywa na mashirika ambayo yanaathiri haki za ulinzi wa data za raia. Katika hali hii, inapaswa kuvutia mashirika kwa wajibu wao chini ya Sheria ya Ulinzi wa Data kama Wadhibiti wa Data na Wachakataji Data na kufanya uchunguzi kuhusu ukiukaji inapobidi. Pale ambapo mashirika yamepatikana kuwa yamekiuka sheria, ODPC inapaswa kutoa faini ili kuhakikisha utiifu wa Sheria ya Kulinda Mashirika ya Kibinafsi na pia taasisi za serikali zinapaswa kuunda sera za ulinzi wa data zinazowaongoza, kuwafunza wafanyakazi kuhusu utunzaji wa data ya kibinafsi, kufanya Tathmini ya Athari za Ulinzi wa Data, na kukagua mara kwa mara mbinu zao za ulinzi wa data.¹¹⁵

Serikali inapaswa kuwa makini na inapaswa kufanya kazi ili kuhakikisha kuwa taasisi zake zinawapa wananchi taarifa muhimu. Hii itaziba pengo la taarifa zinazoweza

113 M.Nyambura 'The State of ICT in Kenya' (2019) 23
https://researchictafrica.net/wp/wp-content/uploads/2019/06/After-Access_The-state-of-ICT-in-Kenya.pdf (accessed on 30/1/2023)

114 M.Nyambura 'The State of ICT in Kenya' (2019) 23
https://researchictafrica.net/wp/wp-content/uploads/2019/06/After-Access_The-state-of-ICT-in-Kenya.pdf (accessed on 30/1/2023)

115 KICTANet 'Data Protection, Three Years Later - The Good, Band and the Ugly' (2022)
<https://www.kictanet.or.ke/data-protection-three-years-later-the-good-the-bad-and-the-ugly/> (Accessed on 18/12/2022).

MAPENDEKEZO

disinformation kustawi na itahakikisha kuwa wananchi wanalishwa taarifa sahihi. Pia itawapa raia marejeleo katika kesi za upotoshaji na kukataa watendaji wa habari potofu kueneza habari za uwongo.

Serikali inapaswa pia kuwa makini inapotumia sheria za upotoshaji na kuwashtaki watu binafsi chini ya sheria hizo. Katika hali hii wanapaswa kuzingatia 'nia' na 'madhara'. Hii husaidia katika kupima ikiwa mtu binafsi alikuwa na nia ya kuarifu umma vibaya na athari ambayo habari hiyo ilikuwa nayo kwa umma. Pia husaidia katika kuzuia mashitaka kinyume cha sheria. Katika hali ya utulivu wa umma au usalama wa taifa, serikali inapaswa kuhakikisha kuwa "*kuna hatari halisi ya madhara kwa maslahi halali na kuna uhusiano wa karibu kati ya hatari ya madhara na kujieleza.*"¹¹⁶

Serikali inapaswa pia kuzingatia viwango vya kimataifa na vya kitaifa kuhusu habari potofu inapoendesha mashtaka ya kesi za upotoshaji. Katika kesi hii uchunguzi wa uangalifu na busara unapaswa kuzingatiwa wakati wa kutumia misamaha iliyotolewa kwa uhuru wa kujieleza. Serikali inapaswa kupima ikiwa habari hizo zililingana na "*propaganda za vita, uchochezi wa vurugu, matamshi ya chuki au utetezi wa chuki.*"¹¹⁷ Katika visa vya uchaguzi, watu wanaohusika na upotoshaji wa habari wanapaswa kufunguliwa mashtaka na kufungwa jela kutokana na ukubwa wa taarifa potofu kuhusu wapiga kura na mchakato mzima wa kidemokrasia.

Sheria kuhusu taarifa potofu zinapaswa kutumika ipasavyo na serikali inapaswa kuhakikisha kwamba matumizi yao yanapatana na viwango vya kimataifa na sheria za haki za binadamu.

Serikali kwa kushirikiana na mifumo ya teknolojia inapaswa kutoa mafunzo kwa watumiaji mtandaoni kuhusu jinsi ya kutofautisha habari za uwongo na za kweli katika mifumo ya mtandaoni.

Mitandao ya kijamii inapaswa kuongeza juhudi katika kupunguza roboti na akaunti bandia kwenye mifumo yao.

Mswada wa *Huduma Namba* unapaswa kurekebisha ili kuhakikisha kuwa mfumo huo unajumuisha makundi yaliyotengwa nchini.

Mitandao ya kijamii inapaswa kuwekeza katika zana zinazozuia habari zisizo za kweli, kubadilisha desturi zao za kibiashara na kuondoa manufaa ya kifedha ya watu wanaopata taarifa potofu, na kushughulikia uwajibikaji katika mifumo.

116 Principle 22(5) 'The African Commission on Human and People's Rights'

https://www.achpr.org/public/Document/file/English/Declaration%20of%20Principles%20on%20Freedom%20of%20Expression_ENG_2019.pdf

117 Section 33 (2), Constitution of Kenya, 2010

     @ParadigmHQ

www.paradigmhq.org

Hakimiliki © 2023